



2018 –2022

STRATEGI OG HANDLINGSPLAN



INNHOOLD

SIDE 2

OM ORGANISASJONEN

Hvordan den er organisert	2
Virksomhetsoversikt	3
Samfunnsoppdrag	4

SIDE 5

ROLLER I ORGANISASJONEN

Koordinering av arbeidet i organisasjonen	5
---	---

SIDE 6

SATSNINGSOMRÅDER OG TILTAK

Veiledende tiltak for måloppnåelse 2018- 2022	6
---	---

SIDE 14

INTERESSEPOLITISK PROGRAM

Hva står organisasjonen for?	14
Påvirkningsarbeid og samordning av interessepolitisk arbeid	17
Kvalitetssikring av tjenestetilbudet	17
Flere spesialiserte og traumebevisste behandlingstilbud	18
Traumebevisst omsorg	18
Traumeenhetenes innhold	19
Økt rettsikkerhet	20
Overgrepsutsatte barn i behandlingssystemet	20
Økt støtte i helingsprosessen til overgrepsutsatte	21
Synliggjøring	22
Mediene	22
Forskning, fag og erfaring – hånd i hånd	22
Generelt	23

SIDE 24

MÅLOPPNÅELSE

Ansvar, plan og evaluering	24
----------------------------	----

Landsforeningen mot seksuelle overgrep

– om organisasjonen, hvordan den er organisert og virksomhetsoversikt.

Landsforeningen mot seksuelle overgrep ble stiftet 1. oktober 2004. Målet var å fremme overgrepsutsatte sine rettigheter og bidra til etablering av behandlingstilbud for mennesker med traumer etter seksuelle overgrep. Organisasjonen byttet navn fra Blålys til Landsforeningen mot seksuelle overgrep (LMSO) 12. mai 2013.

Landsforeningen mot seksuelle overgrep (LMSO) er en medlemsbasert interesseorganisasjon som har som formål å sette seksuelle overgrep og traumer på dagsorden. Organisasjonen vil bidra til å skape mer kunnskap og større åpenhet om seksuelle overgrep. LMSO vil at traumatisering i barndommen anerkjennes som et folkehelseproblem og at tiltak iverksettes deretter. I systemrettet arbeid er LMSO en naturlig brobygger mellom fagkompetanse og erfaringskompetanse. Det arbeides for at mennesker som blir utsatt for seksuelle overgrep og incest får muligheter til å gjenerobre sine ressurser. Overgrepsutsatte skal bli oppdaget og hjulpet. Organisasjonen har et særlig fokus på arbeid mot seksuelle overgrep i nære relasjoner og er opptatt av en kjønnsnøytral tilnærming til problematikken.

LMSO er en partipolitisk uavhengig og religiøst nøytral organisasjon og har pr 01.01.18 ett lønnet årsverk av ansatte. Årsverket er fordelt på én daglig leder ansatt i 50 % administrativ stilling og én 50 % ikt-stilling (webredaktør med nettkursansvar). I tillegg er organisasjonen aktiv gjennom frivillig engasjement fra medlemmer, regionsansvarlige og lokale arbeidsgrupper. LMSO driftes pr i dag av tilskudd fra Helsedirektoratet, samt medlemsinntekter og gaver. Organisasjonen har, og søker etter, prosjekt og aktivitetsstøtte ved forskjellige instanser som ExtraStiftelsen, Bufdir, Justisdepartementet osv.

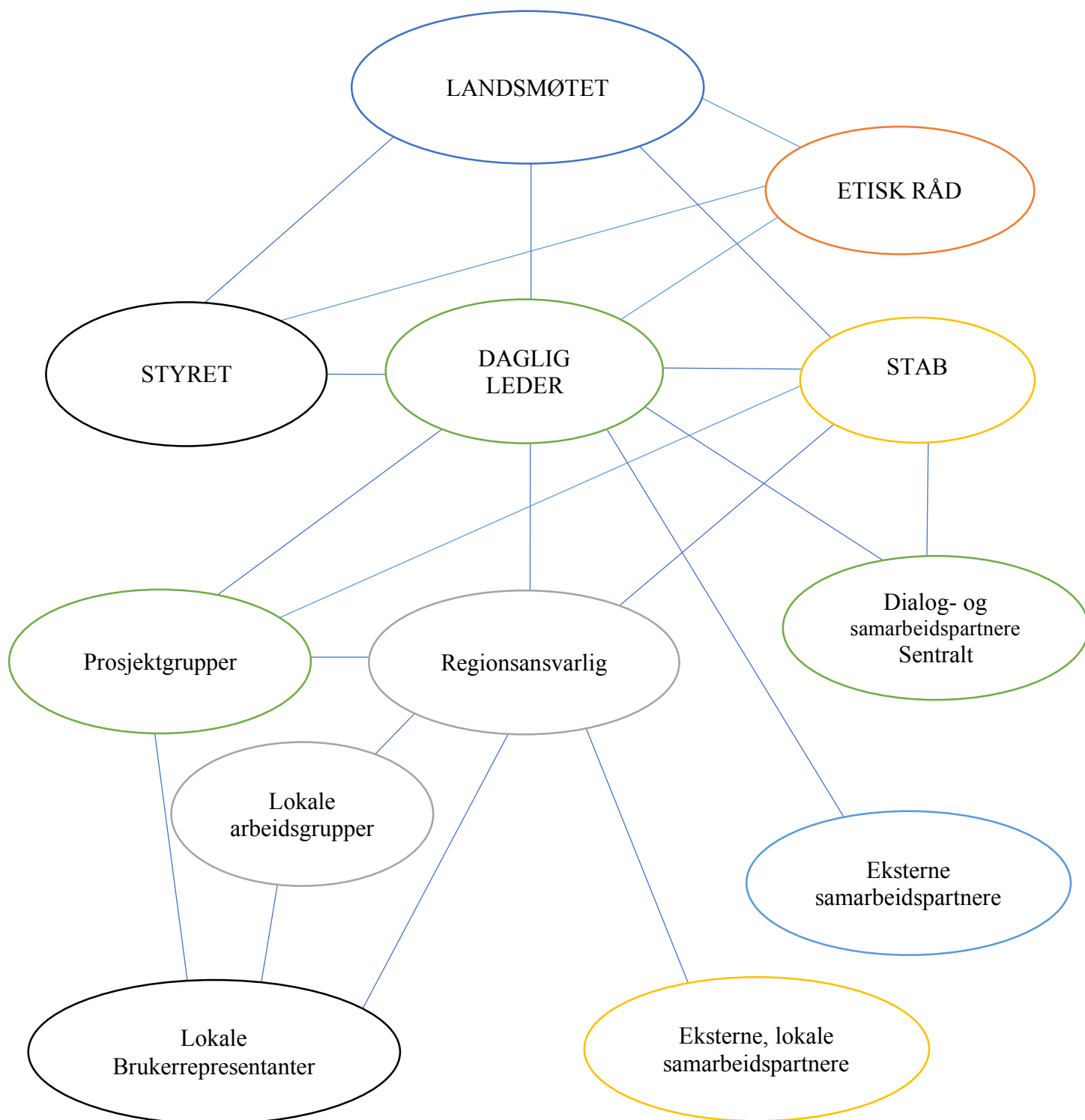
Organisasjonen har fokus på det tverrfaglige samarbeidet mellom forskning, fag og erfaring. I tillegg til å være en felles plattform i arbeidet mot overgrep, er Landsforeningen mot seksuelle overgrep et talerør for mennesker som har vært utsatt for seksuelle overgrep.

LMSO er organisert med landsmøte som øverste organ, med arbeidsgrupper knyttet til prosjekter, styre og en daglig leder som driver organisasjonen på daglig basis. Landsmøtet 2015 vedtok å arbeide mot nettverksorganisering av organisasjonen. Det jobbes aktivt, og er et langsiktig mål, å få på plass regionsansvarlige (selvstyrte medlemmer) i alle regioner slik at LMSO blir landsdekkende. Regionsansvarlig er kjernen og koordinatoren i hver region for arbeidet til LMSO, og nettverk med arbeidsgrupper og prosjektgrupper utvides rundt disse.

Medlemskap og engasjement er åpent for alle.

LMSO er **ikke** en selvhjelpsorganisasjon eller støtteorganisasjon.

Virksomhetsoversikt



Samfunnsoppdrag:

Sette seksuelle overgrep på dagsorden og bidra til å skape et mer åpent, kompetent og modig samfunn gjennom følgende punkter:

- LMSO fremmer et kjønnsnøytralt syn på overgrep, med bruk av kjønnsnøytrale begreper.
- LMSO skal skape aksept og forståelse for konsekvensene av seksuelle overgrep.
- LMSO skal arbeide for at overgrepsutsattes erfaringskunnskap skal kvalitetssikre helsetjenestene og utfyller fagkompetansen i overgrepsproblematikken.
- LMSO formidler konkret og nyttig fag- og erfaringskompetanse til relevante instanser.
- LMSO arbeider for å ivareta og forbedre rettighetene til overgrepsutsatte
- LMSO skal være en åpen organisasjon som flest mulig kan støtte og engasjere seg i.

Hovedmål:

- Å synliggjøre seksuelle overgrep som et stort samfunnsproblem og folkehelseproblem
- Å styrke kunnskapen om konsekvensene av seksuelle overgrep
- Å samordne et effektivt og formalisert påvirkningsarbeid, med fundament i erfaring, fag og forskning, for å ivareta og forbedre rettighetene til mennesker som rammes av seksuelle overgrep

1. Roller i organisasjonen

- *Landsmøtet* er øverste organ og eier av LMSO.
- *Styret* er ansvarlig for drift av organisasjonen
- *Stab* er satt sammen av forskjellige administrative funksjoner knyttet til daglig drift, organisatoriske avgjørelser og utvikling av organisasjonen. Staben vil kontinuerlig gjennom perioden søkes utvidet med ytterligere lønnede stillinger.
- *Regionsansvarlig* koordinerer, og har ansvar for, aktivitet i regionene og er bindeleddet mellom LMSO sentralt (styret og stab) og arbeidsgrupper/prosjektgrupper.
- *Mentor/Veileder* er medlemmer som over lenger tid har hatt sentrale roller i organisasjonen og dermed kan veilede nye aktive medlemmer i sin aktivitet og rolle.
- *Selvstyrte medlemmer* er aktive medlemmer i prosjekt/arbeidsgrupper (tidligere kalt selvstyrte team) eller brukerrepresentant, koordinert av regionsansvarlig.
- *Erfaringskonsulenter og foredragsholdere* – medlemmer som er kurset i rollen som dette og arbeider gjennom Ressursbanken.
- *Medlemmer* er de som har betalt kontingent og støtter organisasjonen, men kan ikke starte opp prosjekt eller ta avgjørelser på vegne av organisasjonen.
- *Etisk råd*. Et uavhengig og veiledende råd for styret, stab, regionsansvarlig og øvrige medlemmer som er aktive i arbeidsgruppe/prosjekt

Se også *virksomhetsoversikt*.

Nettverksorganiseringen legger til rette for at organisasjonsmedlemmene kan bidra i prosjekter og arbeidsgrupper ut fra egeninteresse og kompetanse. Prosjektene vil ofte utføres av selvorganiserte team - prosjektgrupper. Prosjekt og arbeidsgrupper dannes for å løse en gitt problemstilling eller for å skape aktivitet i lokalmiljøet. Alle medlemmer kan delta i arbeidet, men kun selvstyrte medlemmer (prosjektleder/arbeidsgruppeleder) kan starte prosjekter og ta avgjørelser på vegne av organisasjonen, i gitt prosjekt og etter retningslinjer.

Man starter prosjekt/arbeidsgruppe ved å ta kontakt med regionsansvarlig eller daglig leder for bekreftelse til oppstart. Bekreftelse på oppstart vil bli gitt dersom det er innenfor organisasjonens retningslinjer og forankret i handlingsplanen. Det må også være økonomisk forsvarlig, eller foreligge konkret plan for egen finansiering gjennom tilskudd. Organisasjonen har retningslinjer som trykker dette arbeidet for begge parter.

Denne formen for organisering gjør det mulig for LMSO å lytte til impulser som kommer fra forskjellige hold innad i organisasjonen, og å utvikle seg i takt med endringer i organisasjonens omgivelser. En slik organisering er avgjørende for at organisasjonen skal kunne jobbe både lokalt og nasjonalt.

2. Satsingsområder og tiltak for måloppnåelse 2018-2022

Note: Dersom satsingsområder etter tre år, eller mer, evalueres som utdatert og/eller oppnådd, er styret forpliktet til å revidere eller utarbeide ny strategi og handlingsplan før 2022.

2.1 Utvikle organisasjonen

Satsingspunkt:

Drift:

- Fokus på organisasjonsutvikling, konflikthåndtering og systemrettet arbeid.
- Interne prosesser
- Oppnå person-uavhengig drift
- Landsdekkende organisasjon
- Utvide stab
- Organisasjonens retningslinjer, metoder og oppdrag.
- Etisk utvalg/råd.
- Interne system
- Sikre økonomisk drift

Rolle i system og samfunn:

- Jevn aktivitet og faste arrangement
- Utvide fagnettverk
- Medforskning
- Formalisering og profesjonalisering av brukerrollen og brukerstemmen
- Formell og systemrettet kommunikasjon

Tiltak:

- Legge til rette for kurs og kompetanseheving blant styret, stab og regionsansvarlig ved å søke tilskudd til å dekke dette.
- Arrangere interne kompetansehevende seminarer med fokus på søknadsskriving, systemrettet arbeid, prosjektledelse, mediehåndtering osv.
- Legge til rette for deltagelse ved aktuelle konferanser og arrangementer hvor det vil være mulig å utvikle og ekspandere nettverk rundt organisasjonen, i referanse til samarbeid med aktuelle aktører på området.
- Kontinuerlig fokus og arbeid med retningslinjer og rammeverk for drift og frivillig engasjement i organisasjonen.
- Fortsette samarbeidet med Selbu Økonomi og regnskap AS
- Øke forståelsen i organisasjonen av hva formell kommunikasjon og systemrettet arbeid innebærer.

2.2 Regionsarbeid

Satsingspunkt:

Lokal aktivitet, deltagelse og synlighet:

- Rammeverk og retningslinjer
- Kurs og kompetanseheving
- Erfarings- og kompetansedeling
- Egne arrangement
- Arbeidsgrupper
- Rekruttering
- Brobygging/samarbeid
- Ressursfordeling
- Resultatmåling
- Stabilitet

Tiltak:

- Jevnlig evaluere og eventuelt revidere rammeverk og retningslinjer for frivillig arbeid og engasjement i LMSO – det er frivillig å engasjere seg, men man forplikter seg til arbeidet man tar på seg.
- Kursing og kompetanseheving til nøkkelroller i prosjekt og arbeidsgrupper, samt i systemrettet arbeid og formell kommunikasjon.
- Legge til rette for deltagelse ved konferanser og arrangementer, spesielt økonomisk.
- Vldereutvikle rutiner for erfarings- og kompetansedeling etter deltagelse ved kurs, konferanser og andre arrangementer. Inn mot andre regioner og sentralt.
- Oppmuntre og legge til rette for prosjekt- og arbeidsgrupper som gir lokal aktivitet, deltagelse og synlighet.
- Oppmuntre og legge til rette for fag- og temakvelder arrangert i regioner og lokalt av arbeidsgrupper, under veiledning av regionsansvarlig ved behov.
- Opprette egne arbeidsgrupper knyttet til spesielt aktuelle tema, og som kun jobber med dette.
- Regional rekruttering – tiltak for samarbeid og nettverksbygging mellom de ulike regionene:
 - Rekruttering via uformelle kanaler (sosiale medier o.l.)
 - Nettverksrekruttering (gjennom direkte kontakt, anbefalinger, kontakter)
 - Rekruttering i bedrifter med bevisstgjøring av den rådende organisasjonskultur
 - Fagrekruttering gjennom formelle henvendelser
- Bygge relasjoner mellom regionene og organisasjonen generelt – og mobilisere til samarbeid gjennom:
 - Prosjektarbeid
 - Samlinger for medlemmer og frivillige i organisasjonen
 - Systemrettet arbeid
 - Skape møteplasser for regionene for å inspirere og følge opp arbeidet
- Utvikle informasjon og organisere tiltak av felles regional interesse som f.eks. kompetanseheving, kurs og erfaringsdeling.
- Ressursfordeling. Fordele arbeidsmengden innad i prosjekt og arbeidsgrupper.

- Videreutvikle retningslinjer og rutiner for resultatmåling, evaluering og oppfølgingssystem .
- Bevisstgjøring rundt fallgruver, som stort frafall i arbeids og prosjektgruppene. Utarbeide en struktur sentralt som favner om regionsansvarlige ved stort frafall.

2.3 Prosjektarbeid

Satsingspunkter:

- Gode tids- og ressursrammer
- Økonomisk forsvarlighet
- Mindre, regionale prosjektgrupper
- Tverregionale prosjektgrupper
- Lokal aktivitet, deltagelse, synlighet
- To årlige hovedprosjekter
- Økt spillerom i regionene

Tiltak:

Oppmuntre og legge til rette for:

- Erfaringsdeling internt i organisasjonen.
- Prosjekt- og arbeidsgrupper som gir lokal aktivitet, deltagelse og synlighet.
- Oppfølging av pågående prosjekter, og søke om midler til etterbruk og nytte for organisasjonen.
- At prosjektene er økonomisk forsvarlige.
- At mindre prosjekter under regionene følges opp og for tverregionale prosjektgrupper.
- At spillerommet til regionene økes, gjennom å sikre god nok økonomisk støtte, gjennom større ansvar og tillit til prosjektledere, prosjektgrupper og regionsansvarlige.
- At det eksisterer et godt rammeverk, gjennom å følge opp at alle gjør sine forpliktelser og oppgaver.
- At det eksisterer minst to hovedprosjekter i året.
- Å sikre at prosjektgruppen arbeider innenfor retningslinjer definert av tilskuddsinstansen.
- Lage et standardisert informasjonsskriv om oppstart av, planlegging, gjennomføring, evaluering og rapportering av prosjekt.
- Sikre at prosjektleder har relevant erfaring for å lede prosjektet.

Ønsker for tema til eksterne og interne prosjekter 2018-2020:

- Oppfølgingsprosjekt med filmen «Luftturen»
- Organisasjonsarbeid og prosjektledelse
- Kompetanseheving i frivillighetens roller
- Landsdekkende turne med «Man er først og fremst menneske – et vitnesbyrd» og tilhørende foredrag
- Omfattende synlighet- og vervekampanje
- Materiellutvikling – tekst
- Samle informasjon og lage oversikt over alle aktører på feltet
- Arrangement på Verdensdagen mot seksuelle overgrep

- Nettovergrep
- Øke fokus på kjønnsnøytral tilnærming – kampanjebasert

Organisasjonen står fritt til å starte prosjekter etter aktualitet og fokus i samfunnet. Organisasjonen skal ha som fast mål å planlegge og gjennomføre nasjonal fagdag hvert andre år: 2017, 2019, 2021 osv. Prosjektgrupper skal nedsettes året i forkant av gjennomføring: 2018, 2020, 2022 osv.

2.4 Medlemssamlinger

Satsingspunkt:

- Styrke relasjonene
- Sentralt
- Regionalt
- Regelmessige samlinger
- Tilrettelagte samlinger
- Kompetanseheving

Tiltak:

- To årlige samlinger arrangert av LMSO sentralt, i mars og november for erfaringskonsulenter.
- To årlige samlinger arrangert av LMSO sentralt for regionsansvarlige. Ett i april/mai, det andre knyttes opp mot Landsmøtet på høsten. Lederen av erfaringskonsulentgruppen og koordinatoren for ressursbanken skal delta på disse.
- To årlige Styre- og stab-samlinger.
- Én årlig samling i regi av regionsansvarlige (ambulant ansvar) for arbeidsgrupper.
- Økonomisk og praktisk tilrettelegging av medlemsstyrte samlinger etter behov og ønske fra medlemmene.
- Gjennomføre fagdag/temakveld for fag og erfaringsnettverket i organisasjonen, regionalt og sentralt.

2.5 Systemrettet arbeid

Satsingspunkt:

- Realistisk arbeidsmengde
- Kompetanseheving
- Kjønnsnøytral retorikk
- Økt kompetanse og fokus på sårbare grupper
- Samarbeid med andre organisasjoner
- Et bredspektret alternativ for livsmestring
- Styrke rettighetene til mindreårige/unge overgripere
- Økt oppmerksomhet på avdekking av nettovergrep

Tiltak:

- Dialog og samarbeid på systemrettet nivå både nasjonalt og regionalt.
- Sørge for å ivareta organisasjonens arbeidskvalitet ved å ta oppdrag og oppgaver etter kapasitet.
- Kontinuerlig øke kompetansen og kunnskapen til LMSO sine representanter
- Kontinuerlig arbeide og legge til rette for samarbeid med andre organisasjoner gjennom deltagelse på relevante arenaer, synliggjøring og nettverksbygging.
- Øke fokus og kompetanse i arbeidet på minoritetsgrupper av tidligere utsatte for overgrep som for eksempel: asylsøkere, funksjonshemmede, eldre og andre ekstra sårbare grupper.
- Fortsette arbeidet med en kjønnsnøytral retorikk.
- Fokus på ulike veier til livsmestring. Blant annet dans, male, tegne, skrive, musikk, dyr, natur, blogg – samt formidle dette til relevante instanser.
- Se etter og gjennomføre innovative måter å formidle kunnskap om overgrep på, for eksempel via kunst og kultur.
- Forebyggende arbeid mot overgrep. Styrke rettighetene til mindreårige/unge overgripere: tilrettelagte avhør, oppfølging og behandling ved Statens Barnehus.
- Øke oppmerksomheten og innsatsen inn mot forebygging og avdekking av nettovergrep.
- Øke oppmerksomheten rundt retorikk og språk i referanse til pedofili, overgripere, tidligere utsatte og overgrep. Språk er makt – og har innflytelse på avdekkende og forebyggende tiltak samfunnet klarer å gjennomføre, og hvorvidt de har effekt

2.6 Marked og kommunikasjon

Satsingspunkter:

- Kartlegging, måling og systematisering
- Designmanual - tilhørighet og gjenkjennelighet
- Markedsføring: messedeltagelse, LMSO-materiale
- Digital markedsføring: nettside, sosiale medier
- Synlighet, erfarings- og kompetanseheving og -deling
- Mediestrategier og kommunikasjonskanaler
- Aktiv deltagelse

Tiltak:

- Kartlegge behov rundt innhold, design og programmering av helt ny nettside – med mulighet til utvidelse etter behov i fremtiden.
- Utarbeide designmanual for LMSO.
- Styrke alle forhold rundt merkevare, design, formidlingsplattformer og utvikling av disse. *Designmanual skal ligge til grunn for all utvikling av materiell.*
- Kurs i mediehåndtering.
 - Utarbeide strategier for ekstern kommunikasjon
 - Etablere en god og solid mediestrategi
- Ta i bruk Twitter, Snapchat og Instagram etc – i samarbeid med og knyttet opp til Facebooksiden. Lage tidlig plan for bruk og utvikling av bruk av disse kanalene.
- Erfaringsdeling internt i organisasjonen.

- Markedskommunikasjon: finne frem til en egen kommunikasjonsmiks av:
 - Salgsfremmende tiltak
 - Reklame
 - PR
 - Personlig salg av LMSO-materiale som lærerheftet, t-skjorter m.m.
 - Engasjere og oppmuntre til aktiv deltagelse - gjennom eksempelvis bildekonkurranser på sosiale medier
- Måling og evidensbasert kunnskap.
 - Gjennomføre anonyme målinger – engasjere og informere
 - Kartlegge hvor nye medlemmer har «funnet LMSO» med tanke på videre satsing innenfor verving og synlighet
- Ha en årlig verve- og synlighetskampanje som kan ekspanderes etter økonomisk kapasitet.

2.7 Ressursbank

Satsingspunkt:

- Videreutvikle konseptet
- Rekruttering
- Rammeverk
- Forebygging
- Nettbasert kunnskaps- og kompetansebase
- Standardisere plan for oppstart av ressursgrupper
- Mestringsstrategier i rollen som erfaringskonsulent (EK)

Tiltak:

- Opprette regionale erfaringskonsulent-grupper med gruppeleder etter standardisert opplegg.
- Fortsette bevisstgjøring og tydeliggjøring om innhold, retningslinjer og annet rammeverk.
- Utvide Ressursbanken fra foredrag til andre muligheter å bidra som erfaringskonsulent. Alternative områder: kunst, tekst, musikk osv.
- Lage nettbasert presentasjon av Ressursbanken.
- Lage nettbasert oversikt over foredrag og kompetanse som LMSO kan bidra med.
- Ha fortsatt fokus på «skreddersøm» i tilbud om foredrag.
- Økt innsats på rekruttering av fagpersoner og erfaringskonsulenter, blant annet via frivillig.no.
- To årlige inntak av nye erfaringskonsulenter; februar og august.
- Støtte i rollen som erfaringskonsulent gjennom erfaringsutveksling, kompetanseheving og kontakt med andre erfaringskonsulenter. Men også veiledning, støtte i oppgaven og mulighet til rådgøring i organisasjonen og eksternt.
- Briefing og debriefing etter eksisterende retningslinjer i forbindelse med foredrag. LMSO skal ikke ha et behandleransvar eller være en del av behandlingsprosessen.
- Revidere retningslinjer to ganger i året, slik at disse er i samsvar med Ressursbankens hensikt og mål.

2.8 Arbeidsgrupper og prosjektgrupper

Satsingspunkt:

- Styrke tilhørighet og eierskap til organisasjonen.
- Sikre gjennomføringsevne ved kompetanseheving og – overføring.
- Stabilitet og oppfølging.
- Målsetting og resultatmåling.

Tiltak:

- Legge plan for å styrke tilhørighet og eierskap til organisasjonen.
- Legge til rette for tverregionalt samspill og erfaringsutveksling mellom gruppene.
- La medlemmer som er aktive og involverte over tid i arbeidsgrupper, få tilbud om deltagelse på konferanser og kompetanseheving i lokalmiljøet gjennom LMSO.
- Utarbeide et system for resultatmåling og oppfølgingssystem.
- Bevisstgjøring rundt stort frafall og andre fallgruver.
- Ressursfordeling. Fordele arbeidsmengden innad i prosjekt og arbeidsgrupper.
- Revidere standardisert kontrakt for disse gruppene jevnlig, slik at de virker kvalitetssikrende og ikke hemmende.
- Utstrakt bruk av lavterskel kurs og kompetanseheving

2.9 Prioriterte satsningsområder - for stab, region og arbeids/prosjektgrupper

Satsingspunkt:

- Formalisering, samarbeid og samhandling med andre instanser i feltet
- Kunnskapsheving i utdanningsforløp
- Intern kompetanseheving
- Forebyggende arbeid
- Kjønnsnøytral kultur

Tiltak:

- Samordne organisasjoner, utdanninger, fagfelt og andre fellesskap som arbeider med temaet. Søke samarbeid og samhandling i et uoversiktlig felt.
- Øke satsing inn mot studenter og utdanningsforløp – i referanse til aktive medlemmer, men også med tanke på kompetanseheving og bevisstgjøring i utdanningsforløpene.
- Ivareta, formalisere, systematisere og styrke samarbeid med regionale og lokale behandlingstilbud og andre relevante instanser.
- Intern kompetanseheving for å kvalitetssikre eksterne oppdrag og LMSOs formelle rolle i utadrettet og systemrettet arbeid.
- Forebyggende arbeid gjennom kunnskapsformidling og diplomatisk dialogarbeid.
- Bevisstgjøring rundt å fremme en kjønnsnøytral kultur rundt overgrepstematikken.

2.10 Lavterskel medlemsaktivitet og frivillig innsats

Satsingspunkt:

- Medlemskontingent
- Informasjon
- Aktiv medlemsdeltagelse
- Sosiale begivenheter

Tiltak:

- Synliggjøre viktigheten av økonomisk støtte gjennom medlemskontingent.
- Leverer ut informasjonsmateriell.
- Stands ved relevante arrangementer.
- Bruke LMSO-produkter som buttons og t-skjorter.
- Komme med innspill i medlemsgruppen.
- Sosiale aktiviteter for frivillige i regionene: «Kom innom», treffkvelder, brettspillkvelder, turgrupper, arrangementer knyttet til høytider.

2.11 Ansvar for de frivilliges miljø og innsats i organisasjonens arbeid

Satsingspunkter:

- Tilrettelegging.
- Ivaretagelse av de frivilliges miljø, frivillig innsats og engasjement.

Tiltak:

- Se evnene og ressursene hos den enkelte.
- Respondere utfra hvordan hver enkelt erfarer og beskriver sin situasjon.
- Bidra med hjelp og veiledning så raskt det lar seg gjøre.
- Se problemer og utfordringer som tegn på muligheter for endring, læring og utvikling.
- Ikke overta problemer og initiativ, men veilede og motivere.

3 Interessepolitisk program

Hva står organisasjonen for?

Seksuelle overgrep kan føre til mye menneskelig smerte - fra alvorlige fysiske og psykiske lidelser til sosiale og personlige konsekvenser som tap av livskvalitet, relasjonsvansker og manglende tro på egen verdi.

Ved incest er det relativt vanlig å mangle sosial støtte fra hele eller deler av familien. Mange opplever taushet, bagatellisering, beskyldninger, trusler og/eller utestengelse. Manglende sosial støtte – og eventuell sosial kontroll – bidrar til å forverre den enkeltes livssituasjon. Denne formen for æreskultur handler om å bevare omdømme, og er en enorm tilleggsbelastning. Den må løftes fram, blant annet i samfunnsdebatten. Vi må også å ansvarliggjøre etater og institusjoner, for å sikre ivaretagelse av de som rammes.

Senskader kan gi seg uttrykk i sammensatte lidelser som gjør de utsatte til storforbrukere av helsetjenester innen både somatikk og psykisk helsevern, og det kan være vanskelig å se at seksuelle overgrep er en grunnleggende årsak til lidelsene. Dette gjør at mange overgrepsutsatte får en diagnose uten å få traumebehandling. Styrket kunnskap om seksuelle overgrep, traumatisering og traumebevisst omsorg, samt obligatorisk traumekartlegging, er nøkkelen til å skape optimale tjenester og rettigheter. Dette er god samfunnsøkonomi.

Forekomsten av traumatisering i barndommen er så stor at det er å anse som et folkehelseproblem. Derfor må forebygging og tidlig avdekking systematiseres og styrkes, både lokalt, regionalt og nasjonalt. LMSO regner det som god forebygging at blant annet overgrepsdømte og pedofile gis tilbud om behandling. Særlig unge overgripere er mottakelige for endring. Samfunnet må bidra til å senke terskelen for å søke hjelp ved å unngå stigmatisering og avskybeskrivelser av overgripere.

Konsekvenser av seksuelle overgrep er ofte usynlige for omgivelsene, og allmennkunnskapen om traumer er relativt lav. Den overgrepsutsatte kan lett bli misforstått og føle seg ensom og isolert.

Funn i forskning, eksempelvis fra ACE-studien (1998), viser at mange overgrepsutsatte utvikler komplekse fysiske og psykiske helseutfordringer. De screening- og kartleggingsverktøyene som brukes av helsevesen og hjelpeapparat i dag, er ofte ikke tilstrekkelige for å romme denne kompleksiteten.

Forskning innen traumefeltet er under stadig utvikling. Nyere kunnskap fra blant annet det tverrfaglige forskningsfeltet PNEI (psyko-nevro-endokrino-immunologi), samt nevreradiologi, genetikk og epigeneitikk, har gitt en mye større forståelse av traumers skadevirkninger, blant annet i forhold til gener, nervesystem, hjernens struktur, immunforsvar og evne til selvregulering. Denne nye kunnskapen som er ervervet i tverrfaglighet, må også møtes med tverrfaglighet og en helhetlig tilnærming i behandlingsapparatet. Dette utfordrer den rådende diagnostiseringsmodellen innen psykisk helsevern – og todelingen av helsevesenet i psyke og soma.

Overgrep begås av alle kjønn, og alle kjønn utsettes for seksuelle overgrep. Derfor er en kjønnsnøytral tilnærming viktig. Den vil bidra til å senke terskelen for gutter og menn til å fortelle om overgrep. Det er også viktig å rette oppmerksomheten mot kvinnelige overgripere, for at de skal oppdages i større grad enn i dag. Barn som forgriper seg på barn trenger særlig forebyggende og avdekkende oppmerksomhet. Overgripere er ikke lett gjenkjennelige monstre, men finnes i alle samfunnslag, yrker og nær sagt alle aldre.

Traumebegrepene er mange og delvis overlappende. Det er viktig å skille mellom PTSD, posttraumatisk stresslidelse etter enkelthendelser, og kompleks PTSD. PTSD etter potensielt livstruende enkelthendelser opptrer hos mennesker med en "normaltilstand" før og etter hendelsen. Kompleks PTSD opptrer som oftest hos mennesker som ikke har en avgrenset begynnelse og slutt på sine traumatiske belastninger. Disse belastningene opptrer ofte tidlig i livet og mange har ingen barndomsminner uten krenkelser. Kompleks PTSD krever en mer langsiktig og faglig utfordrende behandling enn såkalt enkel PTSD.

LMSO velger å bruke begrepet kompleks PTSD, som vi mener inkluderer både utviklings- og relasjonstraumer. Se lenken for mer informasjon:

<https://www.cactusnettverk.no/hva-er-utviklingstraumer-2/>.

Unntatt er begrepsbruken under og etter overskriften «Flere spesialiserte og traumebevisste behandlingstilbud.» Dette for å synliggjøre begrepsbruken innen nyeste forskning og behandling.

LMSO vil

- At samfunnet anerkjenner at seksuelle overgrep kan gi fysiske og psykiske funksjonsnedsettelse.
- At todelingen av helsevesenet gradvis viskes ut. Dette vil gi bedre, mer helhetlig helsehjelp, blant annet til traumatiserte etter seksuelle overgrep.
- At Folkehelseinstituttet aktivt setter traumatisering i barndommen på dagsorden som folkehelseproblem og iverksetter forebyggende tiltak, samt bidrar til å heve allmennkunnskapen om traumer.
- At alle tjenestetilbydere, også barnehager og skoler, skal ha god kunnskap om seksuelle overgrep, forebygging, avdekking og ivaretagelse, samt ha rutiner for varsling.

- At alle kommuner har handlingsplaner mot seksuelle overgrep.
- At alle kommuner tilbyr lavterskeltilbud innen psykisk helsevern etter modell fra Stangehjelpa.
- At kommuner tilbyr støtteordninger til de som utsettes for sosial kontroll og som mangler støtte i familie og øvrig nettverk.
- At æreskulturen som tvinger mange utsatte til taushet eller utenforskap, settes på dagsorden, og at tiltak iverksettes.
- At det blir en større grad av synliggjøring av gutter og menn som overgrepsutsatte og kvinner som overgripere.
- At begrepsbruken vedrørende seksuelle overgrep gjøres kjønnsnøytral.
- At kompetanse om seksuelle overgrep, avdekking, forebygging og ivaretagelse skal inn som pensum i relevante høgskole- og universitetsutdannelser. Inkludert kunnskap om kompleks PTSD.
- At relevante høgskole- og universitetsutdannelser er oppdatert på forskningen innen traumefeltet og aktivt formidler denne.
- At helsetjenestene får økt kompetanse og bedre rutiner for avdekking av overgrep mot barn. Inkludert tannhelsetjenesten.
- At helsetjenestene pålegges å stille overgrepsrelaterte spørsmål ved gynekologiske undersøkelser, ved større tannhelseutfordringer og ved kartlegging av blant annet diffuse og sammensatte lidelser og smertetilstander.
- At fastleger rutinemessig spør langtidssykemeldte om traumeerfaringer.
- At tannleger får økt kompetanse om kompleks PTSD og tannhelseutfordringer knyttet til seksuelle overgrep.
- At barnevernets kompetanse om seksuelle overgrep og kompleks PTSD styrkes.
- At domstolenes kompetanse om seksuelle overgrep og kompleks PTSD styrkes.
- At politiets kompetanse om seksuelle overgrep og komplekse traumer styrkes.
- At kontoret for voldsoffererstatning skal ha bedre kompetanse på konsekvensene av seksuelle overgrep.
- At saksbehandlere hos NAV skal ha god kompetanse om hvilke behov overgrepsutsatte kan ha, samt ha kunnskap om hvordan komplekse traumer kan arte seg.

- At man kan reservere seg mot diagnostisering og likevel få hjelp fra psykisk helsevern.
 - At behandlingstilbudet til overgrepssdømte og pedofile styrkes betraktelig.
 - At mindreårige overgripere umiddelbart får behandling ved Statens barnehus.
- At traumekartlegging og traumestatistikk blir obligatorisk innen helsevesenet, for å synliggjøre forekomst og skadeomfang. (Jfr Ace-score <https://acestoohigh.com/got-your-ace-score/>).

3.1 Påvirkningsarbeid og samordning av interessepolitisk arbeid

Interessepolitiske organisasjoner har hatt en sentral posisjon i samfunnet gjennom lang tid. Pasient- og pårørendeorganisasjoner har imidlertid utfordringer som andre interesseorganisasjoner ofte ikke har. Omfanget av helseproblemer kan svekke det frivillige arbeidet. I tillegg vil manglende kompetanse om de offentlige systemene man skal virke inn i, ofte skape et ekstra behov for intern opplæring. Det kan også være vanskelig å finne frivillige med langsiktig kapasitet og god organisasjonskompetanse. Samfunnet er avhengig av kunnskapen som disse organisasjonene tilbyr.

LMSO mener derfor at samfunnet i økt grad må satse på erfaringskunnskap gjennom å tilrettelegge bedre for pasient- og pårørendeorganisasjoner.

LMSO vil

- At det opprettes en egen paraplyorganisasjon for bruker- og pårørende, samt interesseorganisasjoner, i Norge som kan yte opplæring, service og mentoraktivitet i organisatorisk drift og systemrettet arbeid.
- At offentlige tilskudd til bruker, interesse- og pårørendeorganisasjonene økes. Det må satses på økte lønnsmidler for å sikre forsvarlig og langsiktig drift av organisasjonene.
- At det automatisk blir gitt full momsrefusjon til bruker- og pårørendeorganisasjoner, samt interesseorganisasjoner.
- At det skal gis god opplæring i brukermedvirkning på systemnivå til brukerrepresentanter som har kompetanse på seksuelle overgrep og komplekse traumer.

3.2 Kvalitetssikring av tjenestetilbudet

Brukermedvirkning på systemnivå er et uttalt politisk mål. Realiteten er at det ennå er et stykke igjen før brukerstemmene blir tilstrekkelig hørt og har reell påvirkningskraft.

Gjennom brukermedvirkning, og ved å være en formidler av brukerstemmen, ønsker LMSO å påvirke til at traumepasienter møtes på en traumebevisst måte. Det innebærer overordnet arbeid med trygghet, relasjon og affektregulering for å oppnå best mulig ivaretagelse av pasientens verdighet, rettigheter og ressurser. Og for å sikre at behandlingssystemet forstår de utsatte i lys av hva de har opplevd.

LMSO vil

- At brukermedvirkning på systemnivå skal profesjonaliseres gjennom rett til opplæring og lønn.
- At erfaringskompetanse implementeres i tjenester hvor utsatte tilbys behandling.
- At brukerrepresentanter med kompetanse på seksuelle overgrep og kompleks PTSD får rett til plass i ulike brukerutvalg i tjenestetilbudet.

3.3 Flere spesialiserte og traumebevisste behandlingstilbud

Tradisjonell traumeforskning har vært mest opptatt av de negative skadevirkningene av traumatisering. Utviklingstraumeteorien vektlegger også fravær av erfaringer som fremmer positiv utvikling. Når barn utsettes for (ofte gjentatte) seksuelle overgrep uten at de får hjelp til å takle affekten som oppstår, kalles dette utviklingstraumatisering. Konsekvensene blir en kroppslig, kognitiv, sosial, emosjonell og atferdsmessig nevrobiologisk skjevutvikling. Utviklingstraumer krever langvarig, gjenopprettende og tverrfaglig behandling og tiltak. Mange flyktninger og enslige mindreårige har også denne typen traumer.

Utviklingstraumer gir et komplekst symptombylle og er tidkrevende å behandle. Dette utfordrer dagens psykiske helsevern som er opptatt av rask diagnostisering og kortest mulig behandlingstid.

Det er ikke uvanlig at pasienter med utviklingstraumer har flere diagnoser med dertil medikamentering. De har ofte et langt og oppstykket behandlingsforløp bak seg, og mange betegnes som behandlingsresistente. LMSO mener det ikke finnes behandlingsresistente pasienter; det finnes pasienter som ikke har fått riktig hjelp.

3.4 Traumebevisst omsorg

Behandling av utviklingstraumer handler mer om å kompensere for tapte, positive erfaringer enn å reparere skader. Behandling og tiltak må derfor tilby et omsorgsmiljø som vektlegger trygghet, relasjonsbygging og hjelp til å regulere følelser; det motsatte av barnets erfaringer tidlig i livet. Den komplekse skjevutviklingen krever mer varierte

tilnærmings- og behandlingsmåter enn det som vanligvis tilbys. Eksempelvis musikkterapi, kunstterapi, miljøterapi, psykomotorisk fysioterapi, fysisk aktivitet og ernæring, familie og nettverksarbeid. Forutsigbarhet og individuell tilpasning er viktig.

Det er tre regionale traumeenheter som tilbyr døgnbehandling i Norge; Modum Bad, Viken i Troms og Nidaros DPS i Trondheim. Det er stort behov for flere slike tilbud. Det er også behov for at kompetansen som landets fem RVTs (Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging) innehar, kommer ut til landets DPS (distriktpsikiatriske sentre) og andre kommunale tilbud. Kunnskapen om god traumebehandling finnes, men det er et godt stykke igjen til den kommer alle landets traumepasienter til gode.

LMSO støtter innføringen av medikamentfrie behandlingstilbud som et alternativ til de som ønsker det. Vi anser det som et viktig skritt i retning av en mer helhetlig tilnærming innen psykisk helsevern.

LMSO vil:

- At pasientene får et helhetlig og tilpasset behandlingsforløp der traumeerfaring får hovedfokus, og hvor det tilrettelegges for god relasjonell ivaretagelse, trygghet og omsorg i behandlingstilbudet.
- At landets DPS-tilbud pålegges å være oppdatert på det nyeste innen traumeforskning og traumebehandling. Blant annet via et obligatorisk samarbeid med RVTs.
- At det etableres flere regionale traumeenheter.

Traumeenheten bør inneholde:

- Et sammensatt og skreddersydd behandlingsforløp.
- Variert behandlingsinnhold som kognitiv terapi, emosjonsfokuset terapi, eksponeringsterapi, kreativ uttrykksterapi, avspenning og mindfulness, yoga, trening – innholdet må tilpasses den enkelte pasient.
- Et langvarig innleggingstilbud og et noe kortere innleggingstilbud.
- Tilhørighet til en pasientgruppe med traumer etter seksuelle overgrep.
- Et fagmiljø som er spesialisert på komplekse traumelidelser/utviklingstraumer etter seksuelle overgrep, og som har kompetanse på traumebevisst omsorg

- Skjerming fra hverdagen under behandlingsforløpet, noe som gir rom for å kunne etablere trygghet og bearbeide traumene. Dette innebærer praktisk hjelp og veiledning mot for eksempel NAV eller arbeidsplass i tiden før/under/etter behandlingen. Styrke pasienten til å møte hverdagsutfordringer etter endt behandling.
- For- og etterverntilbud med kortvarige innleggelsestilbud, såkalte pusterom. Dette kan forebygge akutte krisesituasjoner. Utskrevne pasienter bør også gis mulighet for telefonkontakt med personalet på natt.
- At det opprettes døgnbaserte ambulante team innen psykisk helsevern for å forebygge selvmord og lengre innleggelser.
- At grupper som er særlig utsatt får et styrket tilbud. Dette gjelder spesielt eldre, barn og voksne med funksjonsnedsettelse og funksjonshemninger, mindreårige asylsøkere, samt barnevernsbarn.
- At det gis tilbud om behandling til innsatte i norske fengsler som har vært utsatt for seksuelle overgrep.

Overgrepsutsatte barn i behandlingssystemet:

LMSO vil:

- At Barne- og ungdomspsykiatrien pålegges å kartlegge traumeerfaringer som en del av sine inntaksrutiner.
- At det ikke trengs samtykke fra begge foreldre for at et barn skal få rett til behandling

3.5 Økt rettsikkerhet

Seksuelle overgrep skaper komplekse og fragmenterte livshistorier som utfordrer rettssystemet. Manglende forståelse for konsekvenser av utviklingstraumer fører ofte til et for dårlig rettsvern for overgrepsutsatte, spesielt barn. LMSO ønsker å forbedre rettsikkerheten og oppfølging av de kriminalitetsutsatte på mange områder.

LMSO vil:

- At alle som anmelder seksuelle overgrep, skal ha rett til å få sin sak behandlet av spesialetterforskere med kompetanse på seksuelle overgrep.
- At det opprettes egne team for etterforskning av seksuelle overgrep i alle politidistriktene.

- At alle som anmeldes for seksuelle overgrep innkalles til avhør av politiet.
- At bistandsadvokaten gis styrket rett til å uttale seg i rettsaker.
- At kravet om foreldelse på erstatningskrav fjernes.
- At erstatning til overgrepsutsatte skal være minst like høy som erstatning for uriktig mistanke mot overgriper av offentlige instanser.
- At barnets beste skal gå foran i samværssaker, og at alle barn skal sikres en habil behandling av barnevern og rettsapparat.
- At bevisbyrden for seksuelle overgrep ikke må bli til hinder for å skjerme barn mot pågående overgrep.
- Sikre at barn som har en uavklart sak i rettssystemet, får riktig behandling og oppfølging. Dette for å sikre at feilbehandling ikke påvirker utfallet av saken. Dette styrker rettssikkerheten til både barn og voksne.
- At barn ikke skal ha (tvinges til) samvær med mistenkt / ikke dømt overgriper eller dømt overgriper.
- At barn i fosterhjem ikke skal ha samvær med foreldre som tidligere har begått overgrep. (Jfr Jacob-saken
<https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/m6RXzp/Det-er-grunn-til-a-sla-alarm-i-Jakob-saken--Dag-Oystein-Nordanger>)
- At sakkyndiges kompetanse på seksuelle overgrep styrkes, og at ordningen med sakkyndige vurderes ut fra hensyn til barnets beste.
- At foreldre til utsatte barn får bedre og tidligere hjelp og veiledning.
- At det opprettes et system som sammenligner barnebilder av utsatte barn, opp mot politiets base med overgrepsmateriale for lettere identifisering og domfellelse.
- At brudd på overgrepsutsattes menneskerettigheter, inkludert FNs Barnekonvensjon, synliggjøres.
- At overgrepsutsatte sikres bedre oppfølging etter anmeldelse og eventuell rettssak.

3.6 Økt støtte i helingsprosessen til overgrepsutsatte

Det ligger et stort, ubenyttet potensiale i å ta i bruk lavterskeltilbud for å gi støtte og hjelp i helingsprosessen til mennesker som har vært utsatt for seksuelle overgrep. Gjennom

samvær og positive aktiviteter skapes det muligheter for bedre livskvalitet, større selvtillit og trening i å samhandle med andre mennesker. Dessverre er rammene til mange lavterskeltilbud for dårlige til at de kan yte god og effektiv støtte.

LMSO vil:

- At støttesentre mot seksuelle overgrep skal ha økt fokus på brukermedvirkning og sosiale aktiviteter for brukerne, samt ha lovfestet plikt til å ha ansatte med overgrepserfaring.
- At brukerne ved støttesentre mot seksuelle overgrep skal ha en offentlig klageinstans ved konflikter eller vanskelige situasjoner som oppleves uløselig gjennom dialog med senteret.
- At det gis bedre økonomiske rammer til lavterskeltilbud som yter støtte til overgrepsutsatte
- At tilbudet til ekstra sårbare grupper som har blitt utsatt for seksuelle overgrep styrkes.

3.7 Synliggjøring

LMSO mener storsamfunnet trenger at seksuelle overgrep synliggjøres som samfunnsutfordring og folkehelseproblem. Her har Folkehelseinstituttet et særlig ansvar. Et svekket tabu og endrede holdninger til seksuelle overgrep vil bidra til å forebygge nye overgrep og gi lindring til utsatte og pårørende. LMSO mener det trengs økt satsing på traumeforskning, all den tid vi vet at forekomsten er høy og skadevirkninger på individ- og samfunnsnivå er store.

LMSO vil:

- At det forskes mer på behandling av komplekse traumer/ utviklingstraumer etter seksuelle overgrep.
- At det forskes mer på avdekking og forebygging av seksuelle overgrep.

3.8 Mediene

Mediene har et særlig ansvar for å løfte fram kritikkverdige forhold i samfunnet. i samfunnsdebatten savner LMSO en mer nyansert framstilling av hvem overgrepsutsatte er – og ønsker mer fokus på konsekvensene etter seksuelle overgrep. Mediene må rette mer kritisk søkelys på det manglende traumefokuset i samfunnet, blant annet ved å etterlyse og belyse folkehelseperspektivet. I tillegg er det viktig at mediene er oppdatert på retorikk og begrep i referanse til å dekke tematikken på en god måte.

LMSO vil:

- At mediene løfter fram årsakssammenhengen mellom traumer etter seksuelle overgrep og samfunnsproblemer som svingdørspasienter i helseapparatet, rus, prostitusjon, trafficking, pedofili, vold og overgrep.
- At barn ikke framstilles på seksuelt ladede måter i reklame og film.
- At Vær-varsom-plakaten tar opp i seg et økt vern for sårbare grupper.

3.9 Forskning, fag og erfaring – hånd i hånd

Traumatisering etter seksuelle overgrep må vies mer oppmerksomhet i samfunnet. Seksuelle overgrep er fortsatt omgitt av mye stillhet. Incest er et dobbelt tabu: Tabu mot å begå incest og tabu mot å snakke om det. Dette vil LMSO endre. Vi mener det er en menneskerett å få snakke om sin virkelighet.

Det er fortsatt en uvilje i enkelte fagmiljø innen hjelpeapparat, helsevesen, utdanning og forskning mot å løfte fram overgrep- og traumetematikken. Blant annet kan fagpersoner oppleve at rammene for god traumebehandling er fraværende. Dette vanskeliggjør jobben som profesjonell hjelper.

Det ligger en stor uutnyttet ressurs i erfaringskompetansen til mennesker som har overgrepshistorie og er tidligere brukere av behandlingsapparatet. De besitter en unik erfaringskompetanse. Et av hovedmålene til LMSO er å styrke kunnskapen om konsekvenser av seksuelle overgrep ved å framheve hvordan erfaringskunnskap og fagkunnskap gjensidig kan berike hverandre, både innen behandlingsapparatet, utdanningsinstitusjonene og forskningsfeltet. Innen forskningsfeltet kalles dette *medforskning*. Medforskning innen psykisk helse er en ny tradisjon og kan bidra til å belyse nye problemstillinger, til å stille andre typer relevante spørsmål, samt gi en annen tolking og anvendelse av forskningsresultater.

Gjennom erfaringsmedvirkning vil LMSO bidra til at den som har vært utsatt for overgrep får bli aktiv **deltaker** i egen traumebehandling, ikke passiv mottaker av symptombehandling. Vi vil flytte fokus fra spørsmål om «hva feiler deg», til «hva har hendt deg» eller «hva trenger du?». Traumepasienter er mennesker med behov for omsorg, og det beste tilbudet utvikles i samarbeid mellom erfarings- og fagkunnskap.

LMSO vil:

- At det tilrettelegges for mer aktiv bruk av erfaringskompetanse og samarbeid for å heve behandlingsapparatets kunnskap om konsekvenser av seksuelle overgrep.
- At det tilrettelegges for mer aktiv bruk av erfaringskompetanse og samarbeid for å heve relevante utdanningsinstitusjoners kunnskap om konsekvenser av seksuelle overgrep.
- At det tilrettelegges for mer medforskning og bevilges midler til at erfaringskonsulenter lønnes i dette arbeidet.

3.10 Generelt

LMSO vil:

- At det skal være åpenhet og rom for å snakke om seksuelle overgrep.
- At det settes økt fokus på seksuelle overgrep på alle arenaer hvor mennesker oppholder seg – fra de bli født til de dør.

4. Måloppnåelse

4.1

For å sikre at organisasjonen arbeider med – og når – målene som er nevnt i Strategi og handlingsplan 2018-2022, skal styret på siste styremøte, hvert år, evaluere måloppnåelse, samt legge en veiledende plan til kommende år for videre arbeid. Styret står fritt til å velge hvilke mål man velger å prioritere hvert år, og også hvor mange satsingsområder man skal fokusere på. Styret og daglig leder skal innhente informasjon om behov og planer i regionene, samt generelt i organisasjonens administrative drift, i forkant av evaluering og planlegging. Innhenting av informasjon skal skje ved gjennomgang av kvartalsrapporter for regionen, ved kontakt med regionsansvarlige og prosjektledere, ved evalueringer som er gjort gjennom året, samt ved å etterspørre innspill fra medlemmer. Daglig leders vurdering skal også legges til grunn.

Styret og daglig leder bør også se på aktualitet i samfunnet i referanse til interessepolitiske områder.

Det er styrets og daglig leders oppgave å sette realistiske tidsperspektiver på målene for hvert år, samt også vurdere kapasitet, menneskelige ressurser og økonomiske ressurser, slik at organisasjonen har en reell måloppnåelse innenfor den gitte tidsrammen og kan vise til dette. Denne årlige slutt-evalueringen av måloppnåelse og plan for videre satsing skal også ligge som vedlegg til rapportering av midler til offentlige tilskudds-givere.

Dersom evalueringene, etter tre år, viser at organisasjonen er tjent med en oppdatert strategi og handlingsplan, er det styrets jobb å revidere opprinnelig plan, samt presentere den på Landsmøtet 2021 til vedtak. Styret kan delegere oppgaven om revidering og oppdatering til administrasjonen.

Det skal utarbeides ny strategi og handlingsplan for 2022-2026. Arbeidet med denne skal startes opp i 2025.